

Maleren Gunnar Berg

- et hundreårsminne

Av Gerd Rødsand Bremnes

Vinteren 1883 kom en ung mann fra Lofoten til Düsseldorf i Tyskland. Endelig var han kommet hit hvor han kunne ta fatt på den utdannelsen som skulle føre han frem til det mål han hadde satt seg i livet. Riktignok hadde han fått undervisning i faget både mens han gikk på middelskolen i Trondheim og etterpå i Bergen der han gikk på Hambros handelsskole. For det var egentlig handelsmann han skulle bli, ettersom han var odelsgutt og arving til handelshuset Berg på Svinøya i Svolve.

Men nå stod han der - knapt 20 år gammel - og tenkte med takknemlighet på sin far Lars T. W. Berg som hadde vært klok nok til å gi han denne sjansen i livet til å få drive med det han ønsket aller mest - nemlig å tegne og male. Faren var vel egentlig den som best forsto sin sønns evner og begavelse, ettersom han selv gjerne kunne tenkt seg å gå den samme veien i sin ungdom. Men han fikk ikke den muligheten fordi han måtte overta handelsstedet etter sin far.

Grunnen til at den unge Gunnar ble sendt til Düsseldorf, var også etter råd fra en annen nordlending - maleren Adelsteen Normann. Denne kunstneren bodde allerede i Düsseldorf som da lenge hadde vært malerkunstens sentrum i Europa. Det var Normann som rådet Lars Berg til å sende sin sønn ned dit «for å komme under kyndig veiledning snarest mulig.»

Gunnar Berg skaffet seg et atelier og begynte sine studier ved akademiet i Düsseldorf. Han skrev stadig lange beretninger hjem til sin far og fortalte om livet der nede blant kunstnervenner, og om hvordan han tilbragte sine dager med å tegne på akademiet og male hjemme i atelieret. I feriene reiste han på studieturer rundt om i Tyskland og laget en mengde skisser, bl.a. fra Godesberg og omegn der han fant mange fine motiver. Bildene fra denne tiden bærer preg

av den romantiske Dusseldorferskolen som ennå ikke var påvirket av den realistiske retningen som nå begynte å ta form i kunsten. I Düsseldorf hadde man lenge stått inne i atelierene og fullført landskapsmalerier, mens man nå både i Munchen og i Paris mer og mer gikk over til friluftsmaleri.

Gunnar Bergs lærere ved akademiet var professorene Dikker og Rasmussen, dessuten tok han undervisning hos maleren Artur Kempf. Samværet med Adelsteen Normann hadde han også stor nytte og glede av. Den unge Gunnar

Svinøya sett fra Gunnarholmen juni 1905. Gunnar Bergs atelier til høyre i bildet. Foto: Wilse.

var i det hele en ivrig og arbeidsom student og utnyttet tiden i Düsseldorf godt. Han var bl.a. spesielt interessert i anatomiundervisningen og utviklet seg til å bli en god portrett-tegner.

Tankene gikk imidlertid stadig nordover og hjem til Svolve. Oppveksten der hadde gitt han et sterkt forhold til naturen i Lofoten - et forhold som ble avgjørende, ja selve fundamentet i Gunnar Bergs kunstneriske utvikling.

Som barn vokste han opp i en stor søskenflokk på Svinøya, der handelshuset Berg representerte mer enn 300 års sammenhengende familietradisjon i Svolve. Gunnar Berg var odelsgutt og dermed arving til handelsstedet som på denne tiden i slutten av 1800-tallet hadde stor vekst på grunn av rike silde- og skreiår. Den gangen bodde det ca. 300 mennesker på Svinøya, de fleste var knyttet til handelshuset Berg på en eller annen måte - 30 av dem hørte til husstanden i «Gammalgården». Foruten selve Bergfamilien inkluderte dette handelsbetjentene på Krambua, drengene og tjenestefolkene oppe

i huset, oppsynsmannen for Lofot-fisket bodde her om vinteren og huslæreren - for barna fikk undervisning hjemme til de var i 12-års alderen.

Livet på Svinøya var utgangspunktet for Gunnar Bergs tolkning av dagliglivet i Lofoten i hektiske korte vinterdager og lange, lyse somre. Han bestemte seg for å tilbringe denne tiden av året nordpå. Julen 1885 reiste han hjem fra Düsseldorf og ble her utover vinteren. Han hadde invitert maleren Otto Sinding til et opphold i Lofoten, og sammen hadde de en fin arbeidssesong.

Gunnar Berg hadde nå samlet en rekke studier og skisser som han tok med seg til Berlin utpå høsten, for han ville fortsette sin utdanning i Tyskland.

Vinteren 1887 laget han ikke bare skisser men også ferdige malerier både fra Lofoten og Vesterålen, og sommeren etter stilte han ut sitt første maleri i Düsseldorf. Kritikerne skrev da at han hadde «et eminent koloristisk talent». I januar 1888 solgte han et bilde i Berlin for 1000 Mark.

Gunnar Berg ble nå spådd en stor fremtid som maler. Hans tolkning av den mektige nordnorske naturen vakte oppsikt. Hans første malerier hadde vært preget av mørke, tunge farger, men etter gode råd fra maleren Eilif Petersen begynte han å gjøre ferdig sine landskapsbilder ute i naturen. De fikk straks en lysere og lettere koloritt og nærmet seg nesten den kommende impresjonistiske stilen. Studiene av menneskene og deres strabasiose liv i storm og uvær, somerlys og vintermørke, viser hans inngående kjennskap til livet her nord.

I Norge stilte Gunnar Berg ut for første gang høsten 1889. Han viste da 146 bilder i Studentersamfundet og fikk stor omtale i hovedstadsavisene. Det ble blant annet skrevet at Gunnar Berg ville bety like meget for billedkunsten i Nordland som Petter Dass og Jonas Lie hadde gjort for litteraturen. Kunstkritikeren Andreas Aubert var imidlertid av en annen oppfatning: Selv om han mente at Gunnar Berg var et stort kunstnerisk talent til å være så ung, så hevdet han at Otto Sinding var den som egentlig først fremstilte Lofotens dramatiske natur på en så mesterlig måte med Gunnar Berg som elev, og at sistnevnte ga inntrykk av å være en «ettersnaker». Dette opprørte Gunnar Berg sterkt. Saken var den at lenge før Sinding kom til Lofoten, hadde Berg nådd frem til sin personlige malemåte ved å fremstille Lofoten på lerretet. Resultatet var imidlertid at Gunnar Berg aldri mer ville ha en separatutstilling i hovedstaden.

Vinteren 1890 var Gunnar Berg til stede under «Slaget i Trollfjorden» - det berømte slaget mellom småbåtfiskere og dampskipsfiskere under Lofotfisket i mars måned. Historien har vært omtalt i mange sammenhenger, men Gunnar Berg skildret den på sin måte ved å ta skisser av de forskjellige faser av begivenheten. Siden utarbeidet han 7 malerier som senere ble montert i en spesiell ramme. Et stort midtbilde viser høydepunktet i dramaet og sidebildene for-skjellige situasjoner fra den samme hendelsen. Hele verket er en utmerket dokumentasjon på den etter hvert

så berømte tildragelsen. Denne komposisjonen henger i dag i Rådhusalen i Svolvær.

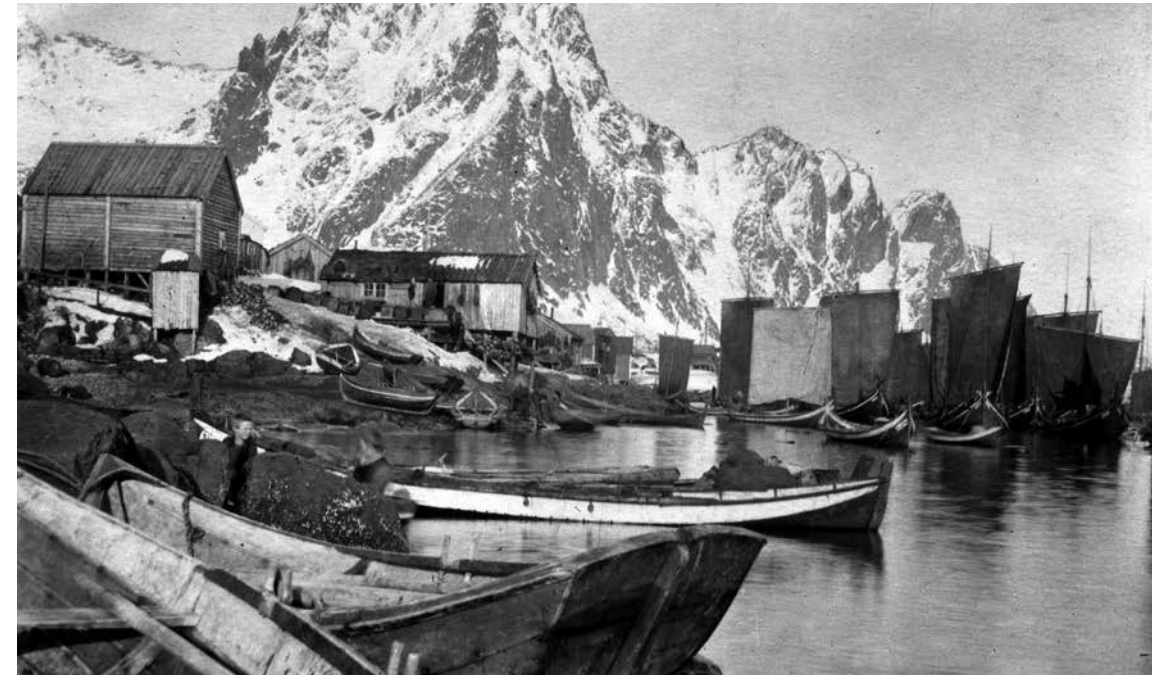
Gunnar Bergs mange vakre vinterbilder er kanskje de vi mest forbinder med hans malerkunst. Hans mesterlige fremstilling av nordlandsbåten er uforlignelig og finnes i mange sammenhenger både i form av skisser og i ferdige malerier. Han elsket nordlandsbåtenes ranke stevn og brede seil, han hadde studert båtens fine linjer inngående og var nærmest ekspert på dette området.

Året 1890 ble et travelt år for Gunnar Berg. I Berlin hadde han en stor utstilling i fasjonable Gurlitt kunstsalong. Utstillingen ble meget rosende omtalt, kritikkerne skrev at bildene hadde stor malerisk skjønnhet og koloristisk kraft - de vitnet om en mektig naturfølelse. «Når man står overfor hans bilder, tror man seg hensatt til virkeligheten.» Kritikken var overveldende. Senere skrev man - etter en utstilling i Newcastle - at han var «en av de dyktigste og naturligste i vår tid.»

Selv om Gunnar Berg kanskje ble mest kjent for sine landskapsbilder, så var han også en meget dyktig portrettkunstner. I 1884 malte han Alexander Kielland, og han laget også et portrett av kunstneren Adolph Tidemand. Men portrettene av unge og gamle fiskere i hyre og samer i kofter er meget dyktig laget. Han hadde også et stort talent for fotografering, flere av hans glassplater er bevart for ettertiden.

Mens han studerte i Düsseldorf, laget Gunnar Berg en rekke borg- og ruinmalerier som må sees i sammenheng med hans historiske interesser og samlinger. Hjemme i Svolvær utførte han på egen hånd utgravninger og innsamlinger av historiske funn, han fant boplasser på Storøya og Lilleøya og ved det gamle tingstedet Kjæfsøy.

Mange av tidenes store kunstnere har hatt et langt liv med en stor produksjon bak seg. Gunnar Berg fikk bare 10 år til sin disposisjon men etterlot seg flere hundre verker. For oss som lever et hundre år senere, er det ufattelig at denne mannen fikk utrettet så mye i sitt korte liv - han ble

Havnebilde fra Svolvær. Foto: Gunnar Berg.

bare 30 år gammel. Fra barndommen av hadde han hatt litt vondt i sitt høyre bein, og dette ble mer og mer plagsomt med årene. Til tross for dette var han en sterk idrettsmann og var bl.a. glad i å gå lange skiturur. Men i 1887 måtte han opereres i beinet og senere i 1891 på nytt igjen ved Gravdal sykehus. Likevel oppsto det komplikasjoner. Han hadde fått kreft like under kneet, og beinet måtte amputeres. Høsten 1893 reiste han til Berlin for å få et kunstig bein. Der nede ble han syk på nytt og døde lille julaften. Hans far og broren Einar kom til Elisabeth Krankenhaus bare noen timer for sent til å nå han i live.

I dag - et hundre år etter - bærer Svinøya i Svolvær ennå på minner om maleren Gunnar Berg. Hans barndomshjem «Gammalgården» står der fremdeles omtrent uforandret. Går vi litt lenger ut på øya, kommer vi til det atelieret som han en gang bygget med hjelp av sin far, det karakteristiske lille røde huset med utsiktstårnet der han kunne stå og male med utsyn over Svolvær og langt utover Vestfjorden. På en holme som ligger litt lenger syd og kalles «Gun-

narholmen», kan vi besøke kunstnerens gravsted der han etter eget ønske ble gravlagt i vakre omgivelser ute ved havet.

På slutten av 1800-tallet ble Lofoten for alvor oppdaget av utenlandske turister. Mange av dem kom for å besøke Gunnar Berg og kjøpe bilder av han i hans atelier. Det er interessant å tenke tilbake på dette i dag, i og med at det nettopp er på Svinøya at kunstlivet i Nord-Norge nå har fått sitt hovedsete. Her hvor Gunnar Berg hadde sine røtter og skapte flere av sine største kunstverk, her finner vi nå et eget hus for gjestende kunstnere som vil bo der og arbeide i egne atelierer samt to kunstgalleri og hovedkontor for kunstnerorganisasjonene i landsdelen. Det ville sikkert ha gledet billedkunstneren Gunnar Berg om han hadde visst at utviklingen hadde fulgt i hans spor på det stedet som hadde vært hans største inspirasjonskilde.

KILDER

Erling Holst: Særtrykk fra Kunst og kultur 1963
Arne Berg: En dag i adventen sist i åttiårene

